

A propòsit del pla Ibarretxe

En el procés de transició de la dictadura a la democràcia no es produí cap acte simbòlic d'autoafirmació de la voluntat d'autogovern equivalent a les declaracions de Macià i Aguirre de 1931 quan proclamaren "la República catalana com a estat integrant de la Federació Ibèrica" i "la República vasca unida en federación a la República española". Això explica que les autonomies actuals no disposin de la mateixa força de representació política de què gaudien, tot i tenir menys competències, les del període republicà. A la segona meitat dels setanta, la recuperació de l'autogovern fou fruit d'una llarga negociació política que culminà en la reinstauració provisional de la Generalitat i del Govern d'Euskadi i en l'aprovació dels estatuts de 1979.

Tanmateix, la situació fou ràpidament aconduïda amb la generalització del procés autonòmic a la resta de comunitats de l'estat i, sobretot, amb la regressió autonòmica que seguí a l'intent de cop d'estat del 23 de febrer de 1981 (LOAPA). D'aquesta manera, "el principal problema que deixà per resoldre la transició fou el de l'articulació de l'estat, perquè l'estat de les autonomies no sembla, ara per ara, respondre a les expectatives que generà en els seus inicis i l'acomodació definitiva de les nacionalitats històriques (Catalunya, Euskadi i Galícia) a l'estat espanyol resta encara pendent. Al mateix temps, però en estreta relació, una vella herència de la dictadura, la violència d'ETA, ha transitat incòlume per la transició i compromet encara avui la normalitat democràtica i la convivència a Euskadi". Malauradament, cinc anys després d'haver escrit aquestes paraules les coses continuen estant com estaven. I, el que és pitjor, ningú sembla disposat a posar-hi remei, com demostren les reaccions que s'han produït arran de l'aprovació pel Parlament basc el passat 30 de desembre de la "Proposta de Reforma d'Estatut Polític de la Comunitat d'Euskadi" (PRPCE).

La PRPCE és una conseqüència directa de la trencadissa institucional que es forjà a partir de 1998 amb el rebuig del document Ardanza i la fi dels governs de coalició PNB-PSE. El PP, ajudat pel seguidisme del PSE que el conduí a l'ensulsiada electoral del 2001, va iniciar una campanya d'assetjament del PNB, que, juntament amb EA i EB-IU, va fer llavors l'aposta de l'Acord de Lizarra. Va ser una aposta legítima, però, també, un error polític perquè afavoria l'estratègia del PP de dividir el sistema polític basc entre constitucionalistes (nacionalistes espanyols) i nacionalistes (nacionalistes bascos), la qual cosa impedia qualsevol diàleg futur. La treva d'ETA fou qualificada de treva trampa i José María Aznar i la "Brunete mediàtica" iniciaren un procés de dimonització del nacionalisme democràtic

"Es podrà estar o no d'acord amb la proposta -i de nou totes dues posicions són igualment legítimes-, però el que no es pot dir és que vulnera els valors democràtics, atès que a ningú que visqui a Euskadi li és negada la nacionalitat basca i el dret a decidir"

insistent que aquest compartia els mateixos fins que l'organització terrorista i oblidant, intencionadament, que, en democràcia, el que compta són els mitjans i no pas els fins.

La ruptura de la treva d'ETA, el xoc institucional propiciat pel PP i la campanya d'assetjament al Govern basc forçaren el lehendakari a convocar eleccions anticipades el 2001. Hi concorregué amb una proposta clara i concisa: elaboració d'un nou Estatut per al País Basc ("un nou Pacte Polític per a la Convivència) que proposaria una nova forma d'articulació amb Espanya, basada en la relació bilateral i en el dret del poble basc a decidir el seu propi futur i que, en absència de violència, seria sotmès a referèndum a Euskadi. I, malgrat la cam-

panya d'assetjament mediàtic, la coalició PNB-EA fou la força política més votada a les eleccions de maig de 2001: 599.746 vots, el 42,7% del total amb una participació del 70%. Poc després la majoria s'ampliava amb l'entrada en el Govern d'EB-IU (78.448 vots, el 5,5%). A partir de llavors, es compliren totes les etapes necessàries per a l'elaboració d'una proposta de reforma de l'Estatut. Aquests tràmits finalitzaren el passat 30 de desembre amb l'aprovació pel Parlament basc de la PRPCE en repartir Sozialista Abertzaleak (SA) els seus vots entre el sí (donar suport a la proposta) i el no. El 2005 començava amb una nova tempesta política.

Davant de l'allau de comentaris, crítiques i bajanades que s'ha dit aquests dies, no està de més posar una mica d'ordre. En primer lloc, l'aprovació pel Parlament basc de la PRPCE no és ni il·legal, ni anticonstitucional, perquè s'han seguit els tràmits previstos a la Constitució i a l'Estatut de Gernika. Certament, el lehendakari hagués pogut cercar un consens més gran a l'hora de tirar endavant la seva proposta i això, segurament, li hauria aplanat el camí en el Parlament espanyol, camí que avui sembla totalment barrat. Era difícil cercar aquest consens, perquè, d'una banda, el sector majoritari del PSE no s'inclinava per fer possible cap mena de diàleg (el PP mai ha estat pel diàleg); i, d'altra banda, perquè el lehendakari formulà una proposta tancada. A diferència de Catalunya i davant de les reticències de PP i PSE, Ibarretxe no aconseguí un consens previ i la reforma de l'Estatut no fou elaborada per una comissió amb presència de tots —o una majoria— els partits, sinó que fou una proposta del lehendakari que posteriorment va fer seva el Govern i, finalment, fou tramitada al Parlament. És una via legítima i legal, però políticament desaconsellable si es pretén aconseguir el consens més gran possible, la qual cosa, donada la situació de conflicte a Euskadi, hagués estat el més convenient. En segon

lloc, no és una proposta secessionista ja que s'explicita clarament la "voluntat de formalitzar un nou pacte polític per a la convivència. Aquest pacte polític es materialitza en un nou model de relació amb l'estat espanyol, basat en la lliure associació i compatible amb les possibilitats de desenvolupament d'un estat compost, plurinacional i asimètric". A més, en l'article 4 es deixa clar que la nacionalitat basca forma part de l'estat espanyol: «Es reconeix oficialment la nacionalitat basca per a totes les ciutadanes i ciutadans bascos, d'acord amb el caràcter plurinacional de l'estat espanyol [...] de manera que el gaudi o acreditació indistinta

Els vots favorables que els abertzales han prestat al pla d'Ibarretxe han deixat descol·locat el PNB, que basava la seua estratègia en la necessitat d'aconseguir majoria absoluta al Parlament basc.

d'ambdues serà compatible i produirà en plenitud els efectes jurídics que determinin les lleis [...] que s'ajustara[n] als mateixos requisits exigits en les lleis de l'estat." Es reconeix el caràcter oficial del basc i del castellà a Euskadi "i tots els seus habitants tenen dret a conèixer i usar tots dues llengües" (article 8). En altres paraules, es podrà estar o no d'acord amb la proposta –totes dues posicions són igualment legítimes–, però el que no es pot afirmar és que proclama la independència, promou la secessió o trenca la unitat d'Espanya, excepte si aquesta unitat s'entén només com homogènia, imposada i anorreadora de les diverses identitats que conviuen en l'estat espanyol. I, certament, va més enllà de la Constitució en la mesura que reconeix el dret a decidir dels ciutadans i ciutadanes d'Euskadi i dóna a les institucions basques "la potestat per regular i gestionar la realització de consultes democràtiques a la ciutadania basca mitjançant referèndum pel que fa tant a afers del seu àmbit competencial com a les relacions que desitgen tenir [...] amb l'estat espanyol" (article 13). De nou es podrà estar o no d'acord amb la proposta –i de nou totes dues posicions són igualment legítimes–, però el que no es pot dir és que vulnera els valors democràtics, atès que a ningú que visqui a Euskadi li és negada la nacionalitat basca i el dret a decidir. Per últim, resulta una fal·làcia interessada afirmar que la PRPCE es va aprovar en el Parlament basc amb els vots de la sang, perquè ningú va qüestionar els vots de SA que es van sumar al "no" i, de ben segur, que tampoc s'haurien qüestionat si la proposta hagués estat rebutjada.

De tot plegat en resulta un cert desconcert. D'una banda, la votació de SA va descol·locar el PNB, que pensava basar la seva

estratègia electoral en la petició de la majoria absoluta per poder aprovar la PRPCE. De l'altra, el PSE, que estava fent un esforç per resituar-se en l'escenari polític basc, veu trencades les seves expectatives, que es basaven en el rebuig de la PREPCE per oferir una negociació posterior al lehendakari posant sobre la taula la seva pròpia proposta. Només el PP hi surt guanyant, perquè l'aprovació i la tramitació de la PREPCE al Parlament espanyol li permet reforçar la seva campanya d'assetjament, de desqualificació i d'enfrontament institucional dirigida ara, per suposada feblesa, contra el Govern de Rodríguez Zapatero, que, tanmateix, ha sabut reaccionar amb una contundència democràtica i institucional que resulta reconfortant. Ara per ara, no es tracta tant que el PSOE doni suport a la PREPCE, a la qual cosa ni està obligat, ni farà –tot i que no està de més recordar el cas del Quebec–, sinó que, per respecte a una decisió majoritària del Parlament basc, faci possible discutir-la al Parlament espanyol i obri les portes a un diàleg polític que el Govern de José María Aznar, per interessos electoralistes i una visió excloent i patrimonial de l'estat, va negar sempre. Només cal que la fermesa demostrada aquests dies pel govern de Zapatero no sigui flor d'un dia i que la sensatesa i el diàleg s'imposin sobre la deriva cada vegada més autoritària i intolerant del PP, perquè un nou enfrontament entre els demòcrates seria una nova victòria d'ETA.

*Antoni Segura és
catedràtic d'Història Contemporània
de la Universitat de Barcelona*